

'Gemeenten hebben geen benul van de jeugdzorg'

Leidsch Dagblad 20 juli 2019

p. 4-5 Regio bijlage

Gemeenten in de Leidse regio, de Duin- en Bollenstreek en de Alphense regio komen structureel geld tekort voor de jeugdzorg. Sinds de gemeenten in 2015 verantwoordelijk werden voor de jeugdzorg, moeten zij jaar in jaar uit miljoenen euro's bijleggen op het bedrag dat zij voor dat doel uit Den Haag krijgen. Het is een landelijk probleem dat hier extra hard aankomt doordat de regio er bij de landelijke verdeling van het geld relatief slecht vanaf komt.

De oplopende tekorten hebben consequenties voor de gemeenten, voor hulpverleners en voor kinderen en hun ouders. Gemeenten moeten elders bezuinigen om de rekening voor de jeugdzorg te kunnen betalen en gaan daarnaast op zoek naar manieren om de uitgaven voor jeugdzorg naar beneden te krijgen. Zo zijn Alphen en Kaag en Braassem erin geslaagd om het risico op kostenoverschrijdingen grotendeels af te wentelen op de zorgaanbieders. Die komen daardoor in de rode cijfers terecht en proberen er weer bovenop te komen door te bezuinigen op de duurste zorg. Jongeren die hulp nodig hebben, krijgen steeds meer te maken met wachtlijsten en cliëntenstops. Zij moeten lang wachten op behandeling, waardoor de problemen vaak alleen maar groter worden.

Niet vreemd dus dat de minister op aandringen van de gemeenten eind mei met extra geld over de brug kwam. Als er ergens extra geld naar toe moet, dan is het wel de jeugdzorg, zo lijkt het.

Tot je gaat kijken waaraan de jeugdzorgmiljoenen worden besteed. Begin dit jaar publiceerde het Nederlands Jeugdinstituut een onderzoek naar het zorggebruik in de regio. Dat leverde verrassende conclusies op. Kinderen in de Leidse regio, de Alphense regio en de Duin- en Bollenstreek groeien over het algemeen op in een redelijk stabiele, probleemloze situatie. Desondanks ligt de vraag naar jeugdzorg hier boven het landelijk gemiddelde. Daarnaast valt op dat het overgrote deel van de jeugdzorgklanten in de regio uit een rijk nest komt. In gemeenten als Oegstgeest en Voorschoten komt zelfs de helft van de kinderen die jeugdhulp krijgen uit gezinnen die vallen in de twintig procent rijkste huishoudens. Slechts zes procent van alle jeugdzorggebruikers in de regio komt uit de twintig procent armste gezinnen.

Peer van der Helm, lector residentiële jeugdzorg aan de Hogeschool Leiden, ziet de cijfers als een bewijs dat er iets helemaal mis gaat met de besteding van het jeugdzorggeld. „95 procent van het geld wordt besteed aan de behandeling van problemen waarvan we weten dat die uiteindelijk ook vanzelf wel over gaan. Kinderen die wat angstig zijn of wat minder controle over zichzelf hebben, weten daar over het algemeen op termijn wel mee om te gaan. Behandeling is eigenlijk niet nodig, maar zo werkt het in de praktijk niet. Kinderen voldoen niet aan de verwachtingen van hun ouders en die willen dat er een etiket als adhd op wordt geplakt. Dan zijn zij weer tevreden. Logisch dat je dan te maken krijgt met een gigantische kostenoverschrijding.”

Zelfmoord

Van der Helm kwam vorige maand nog uitgebreid in het nieuws in verband met de zelfmoord van de 17-jarige Noa Pothoven uit Arnhem. Zij was op 14-jarige leeftijd verkracht door twee mannen, waarna ze geestelijk ernstig in de problemen kwam. Ze kwam in de jeugdzorg terecht, maar daar werden haar problemen eerder groter dan kleiner, zo schreef ze dit voorjaar in een gastblog van de Hogeschool Leiden. Voor Van der Helm, die voor haar zelfgekozen dood vier maanden intensief contact had met Noa, staat de dood van het meisje symbool voor alles wat er mis is met de jeugdzorg.

Als het aan de lector residentiële jeugdzorg ligt, wordt de aandacht van de jeugdzorg radicaal verlegd naar de echt zware problemen. „Ongeveer drie procent van de Nederlandse kinderen heeft te maken met een ernstige problematiek. Vaak gaat dat over van generatie op generatie: vaak zaten de ouders ook al in de jeugdzorg. Dan heb je het over ouders met een licht verstandelijke beperking, bijna allemaal verslaafd, seksueel misbruikt. Het gaat om gestapelde problematiek. De meisjes zijn vaak op zeer jonge leeftijd al seksueel misbruikt en op het moment dat ze in de adolescentie komen, gebeurt dat opnieuw. Je ziet een belangrijke erfelijke component.

Agressie- en alcoholproblemen zijn voor zeventig procent erfelijk. En problemen versterken elkaar. Een kind met een licht verstandelijke beperking huult meer en is moeilijker te troosten. Je ziet dat die kinderen meer klappen krijgen en daardoor kleine hersenbeschadigingen oplopen.”

Terwijl de ouders van kinderen met kleinere problemen de weg naar de jeugdzorg uitstekend weten te vinden, proberen de ouders van de kinderen met wie het echt mis gaat over het algemeen ieder contact met jeugdzorg te vermijden. Van der Helm snapt wel waarom. „Die hebben in hun omgeving genoeg voorbeelden van uithuisplaatsingen gezien.”

Mantra

Het op tijd zicht krijgen op gezinnen waar grote problemen dreigen, is in deze regio onder andere een taak van de achttien Jeugd- en Gezinsteams. Doordat de teams altijd dicht bij huis zitten, lopen ouders daar gemakkelijk even binnen. En door de nauwe samenwerking met onder andere scholen, huisartsen en consultatiebureaus lukt het ook redelijk goed om in contact te komen met de ouders die zelf geen hulp zoeken. „Eenvoudige vragen komen vaak bij scholen en consultatiebureaus terecht. Die weten ons dan weer heel goed te vinden”, zegt Eveline van Driel, jeugd- en gezinswerker in Leiden-Noord. „Een school maakt zich bijvoorbeeld zorgen over een leerling en wil daarover met het gezin in gesprek. Dan wordt er vaak gevraagd aan de ouders: vinden jullie het goed dat we iemand van het jeugd- en gezinsteam erbij vragen? Zo komen de mensen die het jeugd- en gezinsteam uit zichzelf moeilijk weten te vinden toch bij ons binnen.”

Het is de veel geroemde preventieve aanpak in de praktijk. Door beginnende problemen met kinderen direct aan te pakken, kan met bescheiden middelen worden voorkomen dat in een later stadium veel intensievere en dus duurdere hulp noodzakelijk is.

Het is het mantra van de transitie van de jeugdhulp, de operatie waarbij de hulp aan kinderen en jongeren de verantwoordelijkheid van de gemeenten werd. Het is ook het verhaal waarmee de bezuinigingen op de jeugdhulpbudgetten wordt verantwoord: doordat op termijn duurdere hulp steeds minder nodig zal zijn, kan de jeugdhulp het best met minder geld doen.

Dankzij de jeugd- en gezinsteams lukt het geregeld om eerder in te grijpen. „Ja, dat denk ik echt”, vertelt Marleen Eppink, een collega van Van Driel. „Er zullen altijd moeilijk bereikbare gezinnen zijn. Maar ben ervan overtuigd dat we door transitie meer gezinnen weten te vinden. Ik denk dat het een illusie is dat je met de jeugdhulpverlening iedereen bereikt van wie wij vinden dat ze hulp nodig hebben. Maar door in deze wijk heel erg te investeren in de mensen bij wie deze gezinnen wel komen, bereiken we er wel een heleboel.”

Daardoor wordt geregeld voorkomen dat kleine problemen zich ontwikkelen tot grote problemen. Eppink: „Ik heb gezinnen waarbij ik denk dat we door vroeg ingrijpen hebben kunnen voorkomen dat een kind intensieve hulp nodig heeft of uiteindelijk zelfs uit huis werd geplaatst. Dat komt onder andere doordat wij bij mensen thuis komen - als het nodig is meerdere keren in de week – en we de mensen erbij mogen halen van wie we denken dat die kunnen helpen bij het ondersteunen van het gezin.”

Aanbesteding

Helaas biedt succes geen garantie op een lang leven. De jeugd- en gezinsteams mogen nog zo mooi passen in het plaatje van de verschuiving naar een meer preventieve aanpak, ze worden wel in hun voortbestaan bedreigd. De reden: de aanbesteding, en het feit dat de vijf gemeenten in de Leidse regio vanaf 2020 het voorbeeld van Alphen en Kaag en Braassem volgen en zelf de jeugdhulp gaan aanbesteden, los van de regio Holland Rijnland. „Als de Leidse regio apart gaan aanbesteden, dan zullen wij daaraan mee moeten doen”, stelt Marion Goedhart, de directeur coöperatie Jeugd- en Gezinsteam nuchter vast.

Goedhart kiest haar woorden voorzichtig, ze moet immers binnenkort weer met de regiogemeenten om de tafel om een contract voor de komende jaren binnen te slepen. Maar ze maakt er geen geheim van dat ze niet gelukkig wordt van het systeem van aanbestedingen in de jeugdzorg. „Je kunt wel zeggen: dat gaan we dan winnen. Dat moet je maar afwachten. Ik maak me daar wel zorgen over. Voor de duurzaamheid en voor de consistentie van de hulp vind ik het wel risicovol. Een goede samenwerking binnen de teams en van de teams met andere partijen

is iets wat je niet zo maar voor elkaar krijgt. Daar moet je wel de tijd voor hebben. Je ziet steeds weer de gedachte voorbij komen dat je de zorg kunt verbeteren door het anders te organiseren. Terwijl de oplossing nooit in systemen zit. De kennis zit in de mensen die goed moeten zijn in hun werk en die goed met elkaar samen moeten werken. Daar moet je in investeren.”

„Die hele aanbesteding is niet goed voor de jeugdzorg”, stelt Van der Helm onomwonden. „Daar is een fundamentele denkfout gemaakt. Het gevolg daarvan is dat je het zorglandschap ziet verschromelen. Het leidt tot kapitaal- en kennisvernietiging. Het zet instellingen tegen elkaar op in een oneigenlijke concurrentie. Je gaat de hulp aan kinderen met kinderkanker toch ook niet aanbesteden aan de goedkoopste inschrijver? Als je dat doet, zou het land te klein zijn.”

Zedenachtergrond

Ook het feit dat gemeenten sinds een paar jaar verantwoordelijk zijn voor de jeugdzorg, heeft volgens Van der Helm niet geholpen. „Gemeenten nemen beslissingen zonder daarbij naar onderzoek te kijken. Dat vind ik jammer, want er is veel kennis beschikbaar. Zo weten we dat kinderen beter af zijn in een gezinshuis dan in een instelling. Dan zeg ik tegen gemeenten: zorg voor meer gezinshuizen. Maar er zijn al gemeenten die de vestiging van gezinshuizen juist onmogelijk maken door te zeggen: dit gebouw heeft een woonbestemming en jullie zijn een zorginstelling, dus dat mag niet. Sommige gemeenten sturen een kind dat na een jaar in een gezinshuis is gestabiliseerd, weer terug naar huis of naar een pleeggezin. Dat is goedkoper. Maar een pleeggezin is daar vaak niet op toegerust. Als je ziet wat zorginstellingen soms bij pleeggezinnen naar binnen donderen... Het komt geregeld voor dat problemen worden verzwegen om kinderen geplaatst te krijgen. Ik weet van een pleeggezin waar een autistisch meisje van 16 woonde. Dat pleeggezin werd onder druk gezet om er een jongen bij te nemen. Die had een zedenachtergrond, maar dat werd verzwegen. Dat ging natuurlijk gruwelijk mis. Dan moet je als gemeente toch veel beter nadenken. Je ziet dat ze daar vaak geen flauw benul hebben van de problematiek.”

Spreekbeurten

„Ik geef veel spreekbeurten voor bestuurders, voor wethouders. Die schrikken dan van mijn verhaal. Ik zeg dan: Wie heeft je gezegd dat we hier te maken hebben met gebroken benen die makkelijk te genezen zijn? Het is allemaal wensdenken. En dat in combinatie met de wens om te bezuinigen maakt een giftige cocktail. Er zal in de toekomst wel een keer een parlementaire enquête naar worden gehouden: hoe kon het zo mis gaan? Maar ja, van het Groningse gas wisten we natuurlijk ook al lang dat dat niet goed ging.”

Ruud Sep